

63251

0300 51342

Čestobagemu prijatelju iz mladik dni

gospodu Franu Podkrajicku

pozdravlja to črtico

4/3 1917

Ivan Tavornik

Podkrajicki

Podkrajicki

I. POBOLJŠAR:

[Ivan Tavornik]

STOLICA SLOVENSKEGA JEZIKA V LJUBLJANI.

Dne 16. malega travna bo minilo sto let, odkar je bila otvorjena v Ljubljani stolica slovenskega jezika. Ta dogodek je jako važen v zgodovini našega naroda. Prav ga bomo cenili, ako se ozremo na preteklost.

Slovenščina, nekdej bogata in krasna, je propadala od stoletja do stoletja. Že v knjigah slovenskih protestantov 16. stoletja se nahaja med klenim jezikovnim zrnjem marsikatera tuja primes. Pozneje so se množile take spake čezdalje bolj. Zaradi propadanja slovenskega jezika v 17. stoletju je tožil Valvasor (VI. 276): Malo let je, odkar se ta jezik zelo pači in vsak dan bolj napačno izgovarja, dasi na tem kraju bolj, nego na drugem, posebno pa v Ljubljani in v okolici, takisto na Gorenjskem.

38/
[Popolnjen 1917]

Jezik so kvarili duhovniki, zlasti tujerodni, oznanjevaje božjo besedo v spakedrani obliki. Latinsko in nemško vzgojeni niso imeli nikdar prilike učiti se pravilne slovenščine.

Slovenski jezik so mrcvarili v uradih, kolikor je bil tamkaj v rabi. Pisarni jezik je mrgolel germanizmov.

Slovenščini se je slabo godilo v knjigah. Slovenski pisatelji so bili prežeti tujega mišljenja, ki štrli na vseh koncih in krajih iz njihovih okornih knjižnih izdelkov. Tisto mrvico slovenščine, kolikor so se je bili navzeli doma, so morali pozabiti stopivši v šole, kjer je bila strogo prepovedana slovenska govorica. Ni čuda, da je njihov knjižni jezik tujega kova. Tudi prelagotni so bili. Pisatelju ni prišla hipoma na misel dobra domača beseda, pa je zapisal namesto nje tujo. Za jezikovno lepoto se niso brigali. Vsak je pisal po svoje.

Pačenje slovenščine je doseglo vrhunec nekako v 3. četrtinki 18. stoletja. Poglavitni mojster skaza je bil o. M a r k o P o h l i n, sicer zaslužen in jako delaven mož, a zanikaren »vučenik tiga kraynskiga jezika«. Štiva željno ljudstvo je hlastalo po knjigah, a z mnogimi, zlasti s Pohlinovimi si je kvarilo jezik, kar je bičal M a t e j R a v n i k a r (Zg. sv. p. I. IV.) pišoč: Tudi med kmečkimi ljudmi je že veliko zbrodene Kranjšine, in celo kmet se sčasoma te kolobocje tako pervadi, de misli prav lepo povedati, če postavim namest: sim spoved opravil, reče, sim spoved dolj položil. Skoraj bi ga vprašal, kam jo je položil, na tla ali pod klop? Ta kolobocja ves kranjski jezik obruzda in ga ptujim slovencam perostudi in Krajnca po nedolžnim v zaničovanje spravi.

P r e p o r o d s l o v e n s k e g a j e z i k a je bil nujno potreben. Izšel je iz krožka zbranega konec 18. in v začetku 19. stoletja krog središča tedanje kulture na Kranjskem — krog mecena Ž i g a Z o i s a. Zibelka prerrojene slovenščine je tekla v Zoisovi hiši na Bregu v Ljubljani.

Žiga Zois je bil po očetu italijanskega pokolenja; mati mu je bila Slovenka; čutil se je Slovenca. Poleg bogastva ga je dičila vsestranska izobraženost, iskrena ljubezen do vsega domačega in sijajno gostoljubje — mogočne privlačne moči, ki so združile krog njega najodličnejše može, kar jih je štela tedaj Ljubljana: Linhart, Kumerdeja, pozneje Vodnika, Kopitarja, drja. Jakoba Zupana, Mateja Ravnikarja. Pod vplivom Herderjevih idej in pozneje pod vtiskom Dobrovskega »Slavina«, ki je bil Zoisovemu krožku pravo evangelje, so jeli likati »najlepše narečje najkrasnejšega jezika« — dotlej zanemarjeno slovenščino. Njena lepota je zasijala iz Japljevega sv. pisma, prevedenega v zboljššanem jeziku, iz dveh slovníc: iz Kopitarjeve leta 1809., ki je korenito pometla Pohlinovščino in iz Vodnikove leta 1811. — ter iz Ravnikarjevih klasičnih Zgodeb sv. pisma za mlade ljudi.

»Vsaki narod, kadar se začne nekoliko otesavati, začne to per svoji domači besedi, de jo očedi (M. Ravnikar, l. c. VII). Sosednji narodi so si osnovali za gojitev svojih jezikov učilnice, ki so uspešno delovale. Tako napravo dobodi tudi slovenščina; to je bila živa želja rodoljubov zbirajočih se krog Žiga Zoisa.

Trideset let preden se je obistinila, so priporočali k r a n j s k i d e ž e l n i s t a n o v i negovanje slovenščine v vlogah do cesarja dne 27. velikega travna 1786 in dne 20. malega travna 1787, ko so prosili za obnoveitev modroslovja v Ljubljani. Povdarjali so, da naj bi se na vzpostavljenem modroslovnem učilišču vpoštevala gojitev deželnega (t. j. slovenskega) jezika, ker bi v tujih pokrajinah učeči se Slovenci bili v nevarnosti, da bi pozabili svoj materin jezik in bi bili potem popolnoma nesposobni za rabo v svoji domovini. Prosilci so opozarjali na veliko korist omenjene jezikovne gojitve učiteljem, ki morajo biti vešči deželnemu jeziku zato, da bodo mogli sejati seme dobrih načel v mladino; naposled so naglašali potrebo jezikovne izurjenosti dušnim pastirjem, ki jih zahtevajo iz Kranjske tudi v sosednje slovanske pokrajine, in uradnikom zaradi občevanja s kmetiškim ljudstvom (Mitt. d. h. V. 1859. 25. 26. 27). Prošnja deželnih stanov je bila deloma vslišana; modroslovje se je obnovilo v Ljubljani, toda brez stolice slovenskega jezika.

Učilnico slovenščine je otvoril leta 1795. v ljubljanskem semenišču duhovnik I v a n D e b e v e c, ki je predaval bogoslovcem slovnico slovenskega jezika. V svojem uvodnem govoru je ugotavljal važnost jezikovnega pouka. Nikomur naj se ne zdi smešno — je dejal — da se ustanavlja za Kranjce šola slovenskega (kranjskega) jezika. Kajti če se Nemci in drugi narodi ne osmešijo osnavljajoč svojim rojakom slovnice in jezikovne šole, zakaj naj bi bilo to smešno pri Kranjcih? Take knjige in šole celo za tiste, ki so vešči jeziku, so deloma sad razvoja vednosti, deloma razvoj istih. One ohranjajo deželne jezike v njihovi izvirni lepoti ali pa jim jo iznova vračajo. Ako bi se bil slovenski jezik gojil v šolah toliko časa, kakor pri nekaterih drugih slovanskih narodih, bi mu nikakor ne bili pokvarili prvotne čistosti in točnosti jeziki mejašev in surovost neukega ljudstva (Jan. Debevec — Izv. M. dr. V. 1895. 64.) Debevčeva predavanja so nehala leta 1797.

V svoji že omenjeni slovnici je obžaloval Kopitar, da se ta lepa naprava, zatrta zbog francoske invazije, ni obnovila. Ako bi bil slovenski jezik skrit v kakem kotu, naj bi se potujčil in poizgubil, ker pa je star in morda izmed vseh slovanskih jezikov najbolj vglajen (trdosti oproščen) odrastek tako daleč razširjenega slovanskega jezika, bi bilo škoda zanj (str. XLVII). Da bi se zavrlo kaženje slovenščine, je svetoval Kopitar poleg drugih pripomočkov kot gotovo nezmotno sredstvo — stalno sto-

lico slovenskega jezika v bogoslovju; ona bi razširjala v vsem stanu ljudskih učiteljev, ki je najbolj omikan in ima najlepšo priliko, ono navdušenje za lepi slovanski jezik, kakršno vžiga sedaj samo posamezne ljubitelje njegove (str. 56).

Kopitarjeva želja se je izpolnila; stolica slovenskega jezika se je ustanovila najprej v Gradcu. Zasedel jo je skriptor ondotne licejske knjižnice Iv. Nep. Primic, osnovatelj prvega Slovenskega društva.

Dne 13. listopada 1810 je pisal Primic dr. Jakobu Zupanu: Štajerci mislijo prihodno lejto v Gradcu slovensko vučnico napraviti; to bi bilo pač dobro za slovenski jezik (Marn, Jez. XV. 55). Kar je napovedal, se je zgodilo. Dne 15. sušca 1812 je Primic radostno poročal istemu v Ljubljano: Slovenska Učivnica je — est, existit — v Nemškem Gradcu — jaz bom na njo stopil, morda taki (takoj) po Uzmi (veliki noči), sem že dekretiran. Dostavil je hkrati zanimivo prošnjo: Delajte, pomagajte, pošiljajte opominov rojaku, kateri goreče želi zapušeno, sirotno, zaničevano, pozableno Slovenšino v lepih veselih Podravskih ino Pomurskih pokrajinah en malo kviško v življenje perpraviti (ib). Primic je postal profesor slovenščine na liceju v Gradcu dne 19. svečana 1812 (J. Macun, Stolica slov. jezika na graškem liceji — Kres I. 301). Zakaj se je ustanovila ta stolica? Štajerski deželni stanovi so izprevideli, da uradniki na Spodnjem Štajerskem potrebujejo slovenščine. Prej so prihajali slovenskega jezika zmožni uradniki iz Kranjske, odkar so tam zagospodovali Francozi, je bilo to nemogoče (Mitt. d. h. V. f. K. 1861. 23). Zato je bila ustanovitev slovenske stolice v Gradcu neobhodno potrebna. Predavanja so se pričela dne 30. malega travna 1812 in se vršila po traktat na teden.

Primca, rodom Kranjca iz Šmarija pod Ljubljano, je peklo, da nima Ljubljana, glavno slovensko mesto, stolice, kjer bi se razlagala pravila slovenskega jezika; neumorno je prganjal. Dne 14. rožnika 1811 je vnebral dr. Jakob Zupana: Ne bi li mogli napraviti na bogoslovnici v Ljubljani stanovitno slovensko učilnico? Brate! izpregovorite na pristojnem mestu kako besedo; vem, da bo vaša beseda jako mnogo izdala... O da bi se bila nahajala že prej v bogoslovju v Ljubljani stolica slovanskega slovstva, zares mi ne bi bili tako ubogi glede na duševne proizvode! Kako lahko bi se skazovala Kranjska s slovenskim bogoslovskim mesečnikom po zgledu onega, ki dela toliko čast linški škofiji. — V pismu istemu dne 26. malega srpana 1812 je zopet izpodbujal: V vsaki škofiji se je že več zgodilo v vednostni stroki, kakor v novejši dobi v ljubljanski. Kaj dremlete, al ne veste, kaj s. Pavel pravi: ura je prišla, de se enkrat iz spanja zbudimo! Quales reges, tales greges! —

Kranjci bi mogli v vsakem oziru več storiti, ako bi hoteli. — O počitnicah leta 1812. je Primic posetil Ljubljano in storil tu važne korake v prid stolici slovenskega jezika. O tem je poročal drju. Zupanu dne 15. listopada 1812: Z Ravnikarjem sem v Ljubljani govoril... Le delajte, gospôda, sej še néjste na Kranjskim vsemu na konec prišli ne; veliko več bi se imelo pri vas še zgoditi, ako bi tako oterpli ne bili: bukvarji so mi sploh tožili, de so vaši pôpi eno malo preveč negúdni (komod). Pri Biskupu sem tudi bil, ino sem ga pričo Golmajerja ino Prelesnika z gorkimi besedami prosil, de naj napravi kakor ve ino zna, de se bodo vaši bogoslovci (teologi) bolj na obdelovanje svoje máterne besede podájali, h čimur je posebno védna učivnica (katedra) v teologiji potrebna (J. Marn, Jezičnik XV. 59).

Primic se je dejansko zavzel za ustanovitev slovenske stolice držeč se vodila priobčenega drju. Zupanu: Pak le samo vpiti ino križem roke držati — to ne pomaga nič. Posvetoval se je o tej nameri z vplivnim R a v n i k a r j e m. Za njo je skušal pridobiti škofa Antona K a v č i č a. Z njim sta bila o tej stvari pri vladiki stolni dekan, generalni vikar in semeniški ravnatelj J u r i j G o l m a j e r in vikar P r e l e s n i k. Škofu Kavčiču so bile zaradi tedanjih političnih in slabih denarnih razmer roke vezane. Kakor bi rad, ni mogel ustreči Primcu.

Kakor Primic se je zanašal tudi K o p i t a r n a d r j a. J a k o b a Z u p a n a, ki svoj materni jezik goreče ljubi — tako ga je pohvalil mojstru Dobrovskemu in hkrati izrazil nado, da se utegne Zupanu, nečaku kanonikov, bogoslovcu in profesorju, posrečiti, da izposluje slovensko stolico v bogoslovju (Fr. Vidic, Val. Vodnik v V. Jagića Archivu XXIII. 422). V pismu leta 1810. je vprašal Kopitar Zupana: Kaj je z ilirsko jezikovno stolico? (J. Marn, ib. 61).

Primic in Kopitar sta pričakovala, da bodo »petelinci« — tako je Primic šaljivo zval F r a n c o z e — kaj več storili v prospeh slovenskega jezika in osnovali v Ljubljani tako potrebno učilnico slovenščine. To se ni zgodilo. Francozi so pač uveli v šole slovenski jezik, a znanstveno se ni poučeval. Po njihovem odhodu se je morala umekniti slovenščina iz šol, kar je jako bolelo tedanje slovenske rodoljube, zlasti semeniškega ravnatelja in rektorja ljubljanskega liceja M a t e j a R a v n i k a r j a. On je živo čutil, kako potreben je pouk v materinem jeziku bogoslovcem, bodočim dušnim pastirjem, ki naj bi bili tudi v jezikovnem oziru voditelji in ne potujčevalci vernega ljudstva; potreben je tak pouk uradnikom poslujočim med narodom. Ravnikar je bil jako vnet za napredek slovenščine, kar svedoči njegov krasni predgovor Zgodbam sv. pisma. Ta veljak je napel vse moči, da bi dosegel slovenskemu jeziku varno zavetje, kjer bi se temeljito gojil, očiščeval in razvijal. Kot rektor

ljublanskega liceja je povdarjal leta 1815. v nekem poročilu vladi, da se razvoj slovenskega jezika in narodne omike ne bo izboljšal, dokler se ne ustanove v glavnih mestih slovenskih dežel učne stolice slovenščine. Zlasti za Kranjsko je taka stolica neogibno potrebna. O nujni potrebnosti pouka slovenščine so se izrekla tudi druga šolska ravnateljstva (M. Pleteršnik, Slovenščina na ljublj. liceju v Jahresber. d. k. k. O.-Gym. zu Laibach 1887. 3). Ravnikar je naprosil vplivna veljmoža: barona Žiga Zoisa in knjižničarja Jerneja Kopitarja, da naj založita dobro besedo za nameravano stolico na najvišjem mestu. Dne 18. grudna 1815 je podpisal cesar Franc odlok, s katerim je bila dovoljena učna stolica za slovenski jezik na ljubljanskem liceju (ib.).

Izza dovolitve do otvoritve je minilo malone poldrugo leto. Zavlaklo je največ zakrivilo razpravljanje vprašanja, ali naj bi bil pouk slovenščine za bogoslovce — obvezen ali neobvezen. O tem so vprašali škofijstva: goriško, tržaško in ljubljansko. Poslednje se je izjavilo za obveznost pouka. Goriško nadškofijstvo je menilo, da naj bi se svetovalo bogoslovcem, da bi se vsi udeleževali pouka. Iz Trsta so pisali, da naj bo slovenščina neobvezni predmet. V sporazumu z drugimi šolskimi ravnateljstvi je ukrenilo rektorstvo ljubljanskega liceja, da bodi pouk slovenščine bogoslovcem drugoletnikom obvezen, vendar tako, da slab red v tem predmetu ne bo vplival na splošno napredovanje. Drugič vprašana sta pritrdila temu ukrepu tudi goriški in tržaški ordinarijat (ib.).

Dne 21. velikega travna 1816 je vlada razpisala stolico slovenskega jezika v Ljubljani. Konkurzni izpiti za dosego te službe naj bi se vršili v Celovcu, v Gradcu, v Ljubljani in na Dunaju. V prvih dveh mestih ni bilo nobenega prosilca. Pismene naloge sta presojala vlada in Ravnikar (ib.).

Kdo naj zasede novo stolico? Mnogi so bili uverjeni, da bo dobil to važno službo Valentin Vodnik, ki se je trudil malone vse svoje življenje »slovenski jezik čeden narediti« in mu je spisal slovnico. On sam se je nadejal, da mu to mesto ne odide. Ko je bila izpraznjena stolica za občno zgodovino na liceju leta 1814., je prosil za njo Vodnik. Prošnji je dodal ponudbo, da bo, ako se mu podeli ta služba, poučeval hkrati v slovenščini trgovce, obrtnike in mlade duhovnike; seveda ob tem ne bo zanemarjal svojega glavnega predmeta. Licejsko ravnateljstvo je predlagalo na prvem mestu Vodnika in ga priporočilo zaradi njegovih zaslug in obširnega znanja, pa tudi zaradi njegove ponudbe, da hoče sprejeti stolico slovenskega jezika, ki bi se morala ustanoviti, »ker le tedaj se bodo zanimali omikanejši stanovi za ta jezik in ga rabili kot sredstvo za prosveto naroda« (M. Pleteršnik, Vodnik, učitelj ljub. gim. v Jahresber. d. k. k. O.-Gym. zu Laibach 1875. 31 — Fr. Vidic, l. c. 433).

Na Vodnika, kandidata za bodočo slovensko stolico, je mislil Kopitar že leta 1810., kar je razvidno iz njegovega pisma Zoisu (Dr. Fr. Prijatelj, Slovenščina pod Nap. — Veda I. 1911. 327). Da ob tem imenovanju ne prezro Vodnika, so pričakovali tudi drugi n. pr. konzistorijski svetnik in višji šolski nadzornik lavantinske škofije Jurij Josip Alič (Alitsch), ki je ponavljaje pisal Vodniku: Kdo je imenovan profesorjem slovenske stolice v Ljubljani, v tem pač niso dali nikomur prednost pred Vami? (17. VIII. 1816). — Vošim, de bi se vučivnica slovenšine vam dela (26. X. 1816). — Kdo je slovensko vučivnico prejel? to že dolgo zvedit želim (4. IV. 1817.) (Fr. Levec, Listine in pisma iz Vodnikovega življenja v Lj. Zv. IX. 1889. 411 — 415). — Vodnik je propal. Ovadba policijskega komisarja Kremnitzerja, ki ga je opisal kot strašnega pristaša Francozov in kot prostozidarja, ga je podrla (Fr. Vidic, Fr. Vodnik und die nachillyrische Periode in Krain v Zborniku u slavu V Jagića, 630—635).

Izmed prosilcev je predlagala osrednja dvorna komisija cesarju *F r a n a M e t e l k a*, ki je bil imenovan profesorjem slovenščine na ljubljanskem liceju dne 24. svečana 1817 (gubernijski dekret z dne 11. sušca 1817 št. 2478) s plačo 400 gld. Ob tednu je prisegel. Razglas nabit na licejski deski in objavljen v uradnem listu je naznanjal, da se prične dne 16. malega travna 1817 ob petih popoldne pouk slovenščine v učni sobi drugega bogoslovskega letnika; pouk bo javen in vsakemu pristopen. Razglasu je bila dodana zanimiva pripomnja, da se bode pri nameščanju javnih služb oziralo na tiste, ki se izkažejo s spričevali o znanju slovenskega jezika (M. Pleteršnik, Slovenščina na ljub. lic. l. c. 4).

Fran Metelko je bil mlad, nadarjen duhovnik, rojen dne 14. malega srpana 1789 v Škocijanu pri Dobravi, posvečen dne 11. kimovca 1814. Pol leta je pasel kot kapelan ovčice v Gorjah poleg Bleda; potem ga je najbrže Ravnikar privabil v Ljubljano, kjer je postal katehet v stolnici, a leta 1815. poleg tega še ekonom in spiritual v semenišču. Za slovenščino so ga navdušili: korenita Kopitarjeva slovnica, Vodnik in zlasti ravnatelj Ravnikar, ki je prav tedaj — 1815 do 1817 — izdajal svoje v izbrani slovenščini prevedene Zgodbe sv. pisma. Ravnikar je vzgojil Metelka in največ pripomogel, da je Metelko postal prvi profesor slovenskega jezika v Ljubljani.

Dasi Vodniku ni bilo dano zasesti slovensko stolico, jo je vendar vneto pozdravil pišoč Jungmannu v Prago: Prof. Metelka stolica slovenskega deželnega jezika, otvorjena tu pred kratkim po veliki noči 1817, šteje mnogo gojencev in obeta kdaj lepe sadove (Iv. Kunšič, Doniski k zgod. knjiž. zveze mej Čehi in Slovenci v Zb. Sl. Mat. 1. 1898. 214).

Metelko je razlagal slovenščino po štiri ure na teden in sicer obvezno za bogoslovce drugega letnika in za one dijake, ki so morali hoditi h kmetijskemu pouku (M. Pleteršnik, Sl. n. lj. lic. 1. c. 4). Prvo leto je imel 42 poslušalcev in sicer: 27 bogoslovcev drugoletnikov, 13 modroslovcev (izmed — 118) in 2 dijaka iz humanitetnih razredov. Modroslovcev je bilo tudi pozneje malo, največ leta 1829., ko jih je bilo zopet 13; leta 1819., 1820. in 1821. ni bilo nobenega med Metelkovimi učenci (ib.). Leta 1818. je jel Metelko poučevati v slovenščini tudi pripravnike. Ker je bil pouk javen, so se ga udeleževali tudi pojedini nedijaki: 2. podčastnika (leta 1823.), 1 podčastnik (leta 1845.), 1 nadporočnik in 1 okrožni komisar (leta 1846.), 1 zdravnik in 2 uradnika (leta 1847.) (ib.). O Metelkovih učencih je poročal msgr. Tomo Zupan piscu teh vrstic: Večidel so poslušali Metelka — poleg bogoslovcev — fiziki t. j. osmošolci. Tisti, ki so menili postati bogoslovci, niso hodili k pouku, vendar pa pridnejši in že takrat domorodstva idealneje prešinjeni tudi že v fiziki, tako n. pr. poznejši knezoškof Ivan Zlatoust Pogačar, tako tudi pokojni novomeški kanonik demantomašnik Fran Povše. Poslednji je hodil poslušat Metelka v 8. šoli vse leto, izpit je napravil še le kot bogoslovec 2. letnika. Metelko ni posebno hvalil v redovih in je rad pritisnil tam, kjer je opazil mrzenje slovenščine.

Z otvorjenjem stolice slovenskega jezika je prirastel bogoslovcem nov predmet, ki so ga smatrali nekateri za odvečno breme. V začetku šolskega leta 1817/18 se je pričela med bogoslovci agitacija zoper slovenski pouk. Iz nje se je izcimila pritožba drugoletnikov dana ravnateljstvu, češ, da so vsled slovenskih ur preobloženi z delom na škodo zdravju in stanovskemu izobraževanju, zlasti ker večina izmed njih poučuje druge dijake (M. Pleteršnik 1. c.). Ravnateljstvo je odbilo to pritožbo kot neutemeljeno; čudilo se je zlasti domnevi, da bi mogel slovenski pouk škodljivo vplivati na stanovsko izobrazbo in pripisalo pritožbo ne toliko nebrižnosti za slovenski jezik, temveč mladinski lehkomiselnosti (ib.). Tudi vlada ni ugodila nezadovoljnežem. Pri dvorni naučni komisiji je vplivala omenjena vloga toliko, da so ravnateljstva zopet prejela vprašanje, kako je s slovenščino. Ravnateljstva so ostala dosledna in iznova priporočila slovenski pouk. Dvorna naučna komisija je nato ukrenila, da bodi slovenščina za bogoslovce toliko časa obvezni predmet, dokler se jim razlaga pastirstvo v slovenskem jeziku (ib.).

Leta 1849. je jel učiti Metelko tudi staro slovenščino v drugem tečaju ustanovljenem tedaj poleg navadnega tečaja. Naslednjega leta je nastopila namesto liceja in modroslovja gimnazija, kamor se je preselil s slovenščino Metelko. Poučeval je od 4. do 8. šole, dokler ni odičen z zlatim križcem za zasluge stopil v pokoj leta 1857. Metelko je umrl dne

27. grudna 1860. in ostavil vse imetje v znesku 82.435 gld. 33 kr. za ustanove, največ za podporo ljubljanskim rokodelskim vajencem.

Kakšni so bili s a d o v i s l o v e n s k e u č n e s t o l i c e ? Nova stolica je opravičila nade, ki so jih gojili o njej slovenski rodoljubi, bila je tista krepka korenina, iz katere je zraslo novejše slovensko slovstvo. Iz Metelkovih predavanj je vzklila njegova slovnica »Lehrgebäude der slowenischen Sprache«, znanstvena, trajna podlaga našemu jezikovnemu razvoju. Njen črkopis sicer ni obveljal, a to ji ne krati vrednosti. Nekateri učenci Metelkovi so postali navdušeni apostoli slovenščine. Tisti izmed njih, ki so se poduhovnili, so oznanjali Kristusove nauke v lepšem jeziku, nego njihovi neuki predniki. Leta 1831. je pisal o tem Matija Čop: Vsled slovenske stolice se je obrnila vsaj pri celokupni duhovščini ljubljanske škofije pozornost na deželni jezik in na skrbnejše ravnanje z njim; prej se jih je malo brigalo zato, da bi jezik pravilno pisali ali tudi le govorili, seveda jih je bilo še manj, da bi bili temu kos. Isti pisatelj naglaša, kako se je v zadnjih 15. letih dvignil slovenski jezik glede na slovniško točnost in besedno čistost, kar je poleg drugih činiteljev uspeh Ravnikarjeve hčerke — slovenske stolice v Ljubljani. On zatrjuje, da skoro vse v poslednjih letih izdane slovenske knjige jako prekašajo v jezikovnem oziru najboljše prejšnje dobe (Šafařík, Geschichte der südslaw. Literatur 37.38). Uradni jezik se je zboljšal. Pesništvo se je prerodilo. Bogoslovci in dijaki so prinašali pesniške poskušnje Metelku, ki jih je poučeval, kako naj ubirajo pesniške strune. Naši najodličnejši pisatelji so bili Metelkovi učenci. Marn navaja v Jezičnikih lepo vrsto pisateljev — Metelkovih slušateljev: Čebeličarje Jurija Grabnarja, Jerneja Levičnika, Blaža Potočnika — znamenita pesnika Antona Žaklja (Rodoljuba Ledinskega) in Frana Svetličiča — nadalje Petra Hicingerja, Frana Malavašiča, Josipa Žemuo, Jurija Varla, Jurija Kobeta, Mateja Ravnikarja Poženčana, Josipa Burgerja. Metelkova učenca sta bila Fran Levstik in Josip Stritar.

